

FOLKHÖGSKOLEKOMMITTÉN I ARBETE

Våren 1988 tillsatte regeringen en utredning för att göra en översyn av folkhögskolan. Utredningen antog namnet folkhögskolekommittén, för att undvika förväxling med 1973 års folkhögskoleutredning.

Ledamöter i folkhögskolekommittén

Sten-Sture Landström, f.d. direktör i Kommunförbundet, Uppsala
 Stig Gustafsson, (s), landstingsråd, Karlstad
 Helge Hagberg, (s), riksdagsledamot, Örebro
 Lars Hjertén (m), folkhögskolerektor, Hjo
 Berit Oscarsson (s), riksdagsledamot, Arboga
 Elisabet Persson (vpk), riksdagsledamot, Motala
 Karin Starrin (c), riksdagsledamot, Edsbyn
 Carl-Johan Wilson (fp), riksdagsledamot, Bodafors

Sakkunniga

Eva Arenbro, utbildningsdepartementet
 Magnus Eriksson, utbildningsdepartementet
 Anita Johansson, finansdepartementet
 Anders Franzén, SÖ
 Paul Jönsson, Kommunförbundet
 Urban Karlsson, Landstingsförbundet
 Lasse Magnusson, RIO

Experter

Bo Carlsson, LO
 Bon Jonzon-Ardström, SFEF
 Kerstin Mustel, TCO
 Sven Salin, SACO
 Sven-Erik Wallin, SAV

Sekretariat

Agneta Charpentier
 Olof Wennås

Kommittén började sitt arbete i augusti 1988. Den kommer att före sommaren ha haft åtta sammanträden.

Vid sina sammanträden har kommittén fått föredragningar av experter utanför sekretariatet och av sakkunniga i kommittén. Kommittén har också diskuterat promemorior och material från sekretariatet.

Föredragningarna har gällt bl.a. forskning om folkhögskolans pedagogik ~~om~~, folkhögskolans betydelse för handikappade samt folkhögskoleinspektionens funktioner. Företrädarna för SÖ, Landstingsförbundet och RIO har fått tillfälle att redogöra för sina uppdragsgivares syn på folkhögskolan och dess framtid.

Ordföranden och sekreterarna har gjort studiebesök på folkhögskolor samt deltagit vid konferenser och möten, och också haft kontakt med informella referensgrupper.

Kommittén har också knutit till sig tillfälliga experter och medarbetare, som fått speciella uppdrag. Hittills har följande personer anlitats:

Kristina Yetkin, 1:e byråsekreterare på SÖ

Egon Lundqvist, avd.dir. på SÖ

Harald Eklund, docent i Linköping

Göran Grumert, folkhögskollärare

Vidare har tillsatts en speciell statsbidragsgrupp, som består av följande personer:

Sten-Sture Landström, ordf.

Agneta Charpentier, v.ordf.

Lasse Magnusson, sakkunnig

Anita Johansson, "

Bo Löwcrantz, SÖ

Marja Lemne, Statskontoret

Elisabet Wallman, "

Margareta Axén-Andersson

Under det år som gått har kommittén tagit fram tillgänglig statistik över folkhögskolans verksamhet och folkhögskolans elever. Kommittén har hittills diskuterat följande PM och betänkandeutkast på sina sammanträden:

Kommittén har också fått tilläggsdirektiv att utreda fritidsledarlinjerna särskilt. En särskild sekreterare kommer att utses för detta arbete. Det är dock ännu inte klart.

Förteckning över promemorior

- PM 1 Rapport från besök på Wiks folkhögskola den 8:e september 1988.
 - PM 2 Folkhögskolans framväxt och utveckling, september 1988.
 - PM 3 Tillgänglig statistik över folkhögskoleelever, 15 september 1988.
 - PM 4 Landstingens intentioner i fråga om folkhögskoleverksamheten, 29 november 1988.
 - PM 5 Fritidsledarutbildningen - en yrkesutbildning av högskolekaraktär, 29 november 1988.
 - PM 6 Tidigare gjorda undersökningar om folkhögskolans elever, 14 november 1988.
 - PM 7 Från arbetskris till arbete med människor, 16 november 1988.
 - PM 8 Folkhögskolans roll i lokal och regional utveckling, 25 november 1988.
 - PM 9 Utkast till betänkaneddisposition, 5 december 1988
Version 2 13 januari 1989.
 - PM 10 Författningsregleringen 1977 - 1988, 13 januari 1989.
 - PM 11 Folkhögskolans framtida roll och uppgifter i förhållande till andra utbildningsanordnare, 17 januari 1989.
 - PM 12 Landstingens intentioner beträffande folkhögskoleverksamheten, intresset hos folkrörelser och organisationer av att överta landstingsfolkhögskolor samt konsekvenserna av sådana överlåtelse.
 - PM 13 Resultat av enkät om uppdragsutbildning.
 - PM 14 Folkhögskoleutvecklingen i Danmark, Norge och Finland.
 - PM 15 Folkhögskolornas huvudmän, kursutbud och profiler
 - PM 16 Begreppen bildning, utbildning och folkbildning
 - PM 17 Folkhögskola som grund för högskoleutbildning
 - PM 18 Folkhögskolans roll för lokal och regional utveckling
- Betänkandeutkast

Folkhögskolans framtida roll och uppgifter - synopsis
Landstingens intentioner och organisationers intresse av att överta skolor
Uppdragsutbildningen och dess konsekvenser för övriga folkhögskoleverksamheter

SFHLs arbete med kommittéfrågorna

SFHL har ingen egen representation i kommittén, men då TCO har utsett SFHLs ordförande till sin expert, har SFHL ändå insyn och påverkansmöjligheter direkt i kommittéarbetet, vilket är oerhört värdefullt. Eftersom jag är denna expert vill jag berätta lite om hur jag arbetat hittills i den rollen.

Som representant för hela TCO-kollektivet har jag vid flera tillfällen informerat om, rapporterat och tagit upp till diskussion folkhögskolekommitténs frågor inom TCOs utbildningsnämnd. Jag har också medverkat vid TCO-sammandragning av utbildningsansvariga i TCO-distrikten. Jag har som ledamot i TCOs utbildningsnämnd träffat utbildningsutskottet för att tala om utbildningsfrågor i allmänhet, och där folkhögskolefrågorna är en del. Som speciell kontaktperson på TCO har jag Eva-Maria Danvind.

Inom SFHL fungerar i första hand AU som referensgrupp, men ibland har hela styrelsen fått utgöra referensgrupp, då detta har varit praktiskt möjligt. Jag har informerat om kommitténs arbete på distriktsårsmöten, lokalavdelningsmöten, pedagogdagar. Jag har haft kontakter med många enskilda personer och med samrådsretsen för allmänna linjen. SFHLs AU har också träffat RIOs AU för att diskutera viktiga frågor som skall avgöras via kommittéarbetet, samt TCOs handläggare av högskolefrågor för att diskutera fritidsledarlinjerna. Vid SFHLs senaste distriktsordförandekonferens togs några av de viktigaste frågorna inom kommittén upp.

Vid ombudsmötet på Sundsgården ~~har~~ SFHL arrangerat en paneldebatt omkring folkhögskolans framtid, där de medverkande bl.a. är Olof Wennås från sekretariatet i kommittén, Lasse Magnusson från RIO, SFEFs ordförande, SFHLs ordförande, förhoppningsvis någon från Landstingsförbundet (ej klart ännu), och Erland Ringborg från SÖ, samt ev. representanter för LO och TCO.

I november kommer SÖ att anordna en konferens för folkhögskolans lärare för att dessa skall få ge sina synpunkter till kommittén. SFHL är medarrangör av denna konferens.

När kommittén börjar komma så långt att det skall fattas beslut om slutliga skrivningar i betänkandetexten, kan det bli aktuellt med uppvaktningar av politiker och partier, departementstjänstemän m m. SFHL kommer att ägna all tid som behövs åt denna viktiga uppgift. Ett remissmaterial kommer att sammanställas och skickas ut till lokalavdelningarna när kommitténs arbete hunnit lite längre på väg.

1. Folkhögskolans framtida uppgifter

Folkhögskolan idag ger allmän medborgerlig bildning, viss yrkesutbildning, specialutbildning i vissa fall, ledar-och medlemsskolning för organisationer och folkrörelser, arbetar lokalt och regionalt med kulturarbete och samhällsaktiviteter samt ger, enligt många deltagares utsago, personlig utveckling och förnyelse. Det är idag möjligt att välja folkhögskola som alternativ till annan vuxenutbildning för att få behörighet.

Kommittén har att ta ställning till om folkhögskolan skall finnas kvar som komplement och alternativ till den övriga vuxenutbildningen.

Kommittén skall också fatta beslut om det fortfarande skall ställas krav på allmän kurs av en viss längd för att statsbidrag skall utgå.

SFHLS uppfattning är här mycket entydig.

Folkhögskolan skall vara en del av samhällets vuxenutbildning, och ett högvärdigt alternativ.

Verksamheten skall fortfarande bära folkbildningens kännetecken: mångfald, frihet, idéburen verksamhet, självverksamhet. I folkhögskolan skall användas en pedagogik och en människosyn som fördjupar och utvecklar demokratin, stimulerar till kritiskt tänkande och kulturell delaktighet, men också till självinsikt och personlig utveckling.

Folkrörelseanknytning är viktig, men lika viktig är den verksamhet som riktar sig till den breda allmänheten.

De långa behörighetsgivande kurserna med en övervikt av allmänna ämnen skall vara en av folkhögskolans huvuduppgifter. Därför måste kravet på allmän kurs för att statsbidrag skall utgå finnas kvar. SFHL kan tänka sig en sammanslagning av kategorierna allmän kurs och allmän kurs med särskild inriktning, under förutsättning att andelen allmänna ämnen är hög.

Internatet är en tillgång men inte en livsnödvändighet. Folkhögskolorna har mycket att ge även utan internat. Även externat har socialpedagogisk verksamhet. Folkhögskolorna måste finnas där behovet finns. Därför vill SFHL att det skall upprättas mer dagfolkhögskoleverksamhet i större tätorter. Endast så når man de kortutbildade.

SFHL kommer att verka för att folkhögskolan blir en del av den satsning på återkommande utbildning, som samhället kommer att behöva göra i framtiden. Den demografiska utvecklingen leder till ett ökat antal medelålders och pensionärer och färre ungdomar. Ungdomarna kommer att få tillgång till 12-årig skola-utbildningsklyftan mellan generationerna ökar. Även den expanderande personalutbildningen bidrar till att öka utbildningsklyftorna, främst så att den mest tillfaller de redan högutbildade.

Folkhögskolan bör av samhället ges rollen att svara för breda utbildningar som motverkar specialisering och "snuttifiering" och alltför hög grad av teknokratisering.

Därutöver bör folkhögskolan som nu göra utbildningsinsatser för särskilda målgrupper, tex invandrare, flyktingar, handikappade, lågutbildade.

Folkhögskolan skall ~~också~~ ta ansvaret för folkrörelsernas medlemsskolning och ledarutbildningar, men också för allmänna ledarutbildningar, tex fritidsledarlinjer och kulturellt inriktade linjer.

Viss yrkesutbildning på olika nivåer bör finnas på folkhögskola som nu, men det får inte bli folkhögskolans huvuduppgift.

Folkhögskolan kan fungera som regionalt och kulturellt centrum i sin bygd. Den uppgiften bör underlättas och utvecklas.

2. Målstyrning

I dag finns i förordningen dels målparagrafen, dels rätten för varje folkhögskola att profilera sig utifrån huvudmannens/skolans ideologiska och kunskapsmässiga inriktning. En viss grad av målstyrning finns alltså redan nu.

Alla statliga verksamheter är ålagda att övergå till ett målrelaterat styrsystem. ~~Det innebär att någon form av målstyrning kommer att krävas också på folkhögskolan.~~

Målstyrning innebär att den som ansvarar för verksamhetens inriktning på ett tydligt sätt anger vilka resultat som förväntas.

SFHL menar att de övergripande målen skall fastställas av riksdagen och skrivas in i förordningen. Inom ramen för dessa övergripande mål får sedan huvudmannen formulera sina mål utifrån ideologiska utgångspunkter verksamhetsinriktning, målgrupper eller pedagogisk profil.

När man sedan kommer till den lägsta beslutsnivån, som brukar rubriceras som folkhögskolestyrelsen, anser SFHL att lärarrådets roll ~~här måste accentueras~~ ^{inte får försvagas}. Lärarnas insatser får inte reduceras till en enbart verkställande roll. Folkhögskolans arbetssätt kännetecknas sedan länge av det som i dag har blivit på modet - decentralisering till lokala arbetsplatser. Lärarrådet har ett stort pedagogiskt och socialt ansvar på folkhögskolan och måste därför bli delaktigt i både utarbetandet av handlingsprogram och bildningsprogram, och i de utvärderingar som blir följden v ett utökat målstyrningssystem. ~~Kursernas inriktning måste därför beslutas av styrelse och lärarråd i samverkan, och utformas av lärare och elever i samverkan.~~

SFHL anser att det är värdefullt med ett ökat engagemang i målfrågorna. Det får dock inte innebära att staten undandrar sig ansvar för folkhögskolornas verksamhet och lägger det på huvudmännen i alltför stor utsträckning.

3. Landstingens intentioner i fråga om folkhögskoleverksamheten

Enkäter har utgått från kommittén till både landsting och kommuner, där man frågat om ev. utredningar om överlåtelse av folkhögskolor, och till folkrörelser och organisationer, där man frågat efter intresse att överta en folkhögskola.

Det finns ett aktuellt fall, nämligen överlåtelsen av Gripsholms folkhögskola från Sörmlands läns landsting till Röda Korset.

Det är flera landsting som haft utredningar om folkhögskoleverksamheten, men hittills är det bara Sörmlands läns landsting som beslutat avyttra en folkhögskola. Några landsting avvaktar kommitténs betänkande.

SFHL menar här att det finns ett behov av landstingsskolor, som inte är bundna till någon organisation eller folkrörelse. Landstingsskolorna skall därför i första hand finnas kvar inom landstingens regi. Men SFHL inser att det kan bli nödvändigt med en förändring av huvudmannaskap i vissa fall, och kräver då att detta blir föremål för beslut på högsta nivå.

Statsbidraget bör kunna övertas, men storleken av statsbidragsvolymen måste prövas i vederbörlig ordning. Hänsyn måste då tas till bl.a. den nya huvudmannens intresse av att fortsätta de kurser som finns vid skolor. Här kommer både elevernas, personalens och den lokala bygdens intressen in.

När det gäller lärarkonsekvenserna kräver SFHL att arbetsgivaransvaret oavkortas måste gå över till den nya huvudmannen. Om huvudmannen anser sig behöva förändra kursutbud och lärarkår, måste förhandlingar i god tid tas upp och allt skall prövas för att i första hand ge vidareutbildning till de befintliga lärarna, i andra hand övergång till annan tjänst som huvudmannen erbjuder.

4. Statsbidragssystemet och de statligt reglerade tjänsterna

Kommittén har ännu inte lämnat någon rapport om sitt arbete i dessa frågor. Arbetet med dessa frågor kommer i huvudsak att ske under hösten 1989.

SFHL anser att nuvarande statsbidragssystem kan ses över men att inga försämringar får göras. Grundbidraget kan relateras till en genomsnittslärarlön för samtliga löneanställda folkhögskollärare i hela landet. En del av de särskilda bidragen kan läggas in i schablonen, men förstärkningsbidrag bör utgå för deltagare med funktionshinder, språkligt, socialt och psykiskt handikapp, och för musikutbildningar. Man bör också diskutera om särskilda internatbidrag skall utgå. Detta har dock inte SFHL tagit ställning till ännu.

Särskilda bidrag måste finnas för tex lärares sjukledigheter, tjänstledigheter, kallortstillägg o dyl.

SFHL anser att det s.k. bidragstaket måste tas bort. Folkhögskolan har viktiga samhällsuppgifter att fylla och måste få möjlighet att genomföra detta med tillräckliga resurser. Om staten så beslutar, kan man tänka sig särskilda resurser för utbildningar och målgrupper som samhället särskilt vill stödja.

De statligt reglerade tjänsterna ser SFHL som en garanti för att folkhögskolorna är ett statligt åtagande. Folkhögskolan skall vara till för alla, och även om den inte är obligatorisk skall det vara möjligt för alla medborgare att få allmän medborgerlig bildning på en folkhögskola om de så önskar. Staten visar detta genom att ansvara för lärarlönerna och resurser till annan verksamhet kopplat till dessa.

Även vissa behörighetsregler måste finnas som gäller lika för alla folkhögskolor. Genom dessa och den statliga tjänsteregleringen garanteras att kvaliteten på undervisningen hålls på en hög nivå, och att det inte uppstår stora skillnader mellan "rika" och "fattiga" huvudmäns skolor.